

Zahrádkářská kolonie Kraví Hora II.

Výsledky zoologického průzkumu

Zadavatel:

Mgr. Ivana Paukertová
Řezáčova 28
624 00 Brno

Zpracoval:

Ing. Václav Prášek, Ph.D.
Výzkum a vývoj v oblasti přírodních věd
Rybnická 22, 634 00 Brno
IČ: 757 523 79
Tel.: 737 838 250
E-mail: vaclav.prasek@seznam.cz

leden 2014

1. Úvod

Na základě požadavku zadavatele této práce byl ve vegetační sezoně roku 2013 proveden zoologický průzkum fauny na lokalitě Kraví Hora (k.ú. Veverí).

2. Zadání

Provést zoologický průzkum fauny zájmové lokality, především se zaměřením na zjištění zvláště chráněných druhů živočichů, podle zákona č. 114/1992 Sb. a vyhlášky Ministerstva životního prostředí č. 395/1992 Sb. v platných zněních.

3. Popis lokality

Zájmové území se nachází v k. ú. Vevří v městské části Brno – střed. Tato zahrádkářská kolonie se nachází na východním svahu Kraví hory. Území je rozděleno na velké množství samostatných zahrádek s různou intenzitou obhospodařování.

Na lokalitě je velké množství stromové i keřové vegetace v různém věkovém a zdravotním stavu, včetně výskytu odumírajících ovocných stromů, jejich torz a pařezů.

4. Metodika

Při zoologickém průzkumu byli obratlovci sledováni především metodou liniových transektů, procházejících zájmovou plochou. Průzkum Amphibií byl prováděn vizuálně i akusticky. Plazi byli zaznamenáváni vizuálně. Savci byli sledováni jednak prostřednictvím pobytových značek, jednak vizuálně přímým pozorováním v terénu. Cílený průzkum drobných zemních savců nebyl prováděn. Ptáci byli sledováni vizuálně i akusticky. Nebylo prováděno kvantitativní hodnocení fauny obratlovců. Sledování letounů (Chiroptera) nebylo prováděno.

U bezobratlých byl průzkum zaměřen na dvě skupiny hmyzu:

- A. zjištění přítomnosti populací zvláště chráněných druhů (vyhl. č. 395/1992 Sb. nov.) a významných druhů zařazených do Červeného seznamu ČR;
- B – průzkum dvou čeledí hmyzu, které jsou vzhledem k ekologickým nárokům běžně využívány pro indikaci zchovalosti či narušenosti prostředí, v němž se vyskytují (tzv. indikační skupiny), tedy střevlíkovití brouci (Coleoptera: Carabidae) a mravenci (Hymenoptera: Formicidae).

Cílem průzkumu je stanovení zvláště chráněných a významných druhů a jejich populací, které mohou být realizací záměru stavby a využití území negativně ovlivněny či ohroženy na existenci a zhodnocení současného stavu území z hlediska přírodovědného významu. Tomu byl podřízen výběr sledovaných skupin živočichů a stanoveny metody jejich vyhledávání.

Bezobratlí byli zjišťováni jednak přímým pozorováním pohybujících se jedinců a aktivním odlovem lehkou entomologickou sítí. Terestrická fauna (střevlíkovití brouci a mravenci) byla vyhledávána a pro determinaci sbírána jak sběrem jednotlivých exemplářů, tak i vyhledáváním hnízd mravenců a dále kvantitativními metodami, tj. smykem a oklepem vegetace a prosevem hrabanky a detritu. Sběr do Barberových zemních pastí, vzhledem k neselektivnosti této metody a nechtěnému usmrcování drobných obratlovců (např. ještěrek) nebyl prováděn.

Střevlíkovité brouky a stejně tak i mravence na základě ověřených a užívaných metodik (HŮRKA a kol. 1996; BEZDĚČKA 2004) členíme podle ekologické valence a vázanosti k habitatu do tří kategorií.

Nejcennější je kategorie **R (reliktní druhy)**, do níž řadíme druhy s nejužší ekologickou valencí, mající v současnosti namnoze charakter reliktních, jedná se vesměs o vzácné a ohrožené taxony přirozených a nepříliš poškozených ekosystémů. Druhou kategorií je **A (adaptabilní druhy)** zahrnuje taxony osídlující více nebo méně přirozené nebo přirozenému stavu blízké habitaty. Vyskytují se však i na druhotných, zvláště v blízkosti původních ploch. Patří sem většinou druhy lesních porostů, luk, pastvin a druhy vodní. Třetí kategorie **E (eurytopní druhy)** zahrnuje taxony, které nemají žádné zvláštní nároky na charakter a kvalitu prostředí, druhy nestabilních a měnících se habitatů, druhy expanzivní a nestálé migranty.

Poznámka: Zvláště chráněné druhy (dle zákona č. 114/1992 S., o ochraně přírody a krajiny) jsou v následující tabulce (kat) označeny § a zkratkou kategorie ochrany K = kriticky ohrožený druh, S = silně ohrožený druh, O = ohrožený druh.

5. Entomologický průzkum

Skupina A (Zvláště chráněné a významné druhy)

Brouci (Coleoptera)

Carabus scheidleri Panzer, 1799 (§O) – střevlík Scheidlerův

Dosud relativně hojný druh světlých lesů, hájů a otevřené krajiny, včetně agrocenóz a biologicky pestré části urbánního prostředí (zahrady, sady, některé parky).

Lucanus cervus Linnaeus, 1758 (§O) – roháč obecný

Roháč obecný, největší evropský brouk, je obyvatelem doubrav a smíšených lesů, který proniká i do vhodných městských parků a starých zahrad. V posledních desetiletích výrazně ubývá, zejména díky úbytku listnatých lesů a starých stromů v alejích, zahradách a parcích.

Motýli (Lepidoptera)

Papilio machaon Linné, 1758 (§O) - otakárek fenyklový

Hojný motýl otevřené krajiny včetně urbánních zón, housenky se vyvíjejí na okoličnatých rostlinách (mrkev, fenykl, kopr, aj.).

Iphiclides podalirius Linnaeus, 1758 (§O) - otakárek ovocný

Dosud hojný motýl otevřené krajiny včetně urbánních zón, housenky se vyvíjejí na trnce, střešce a ovocných dřevinách.

Čmeláci (Hymenoptera, Apidae)

Bombus terrestris (Linnaeus, 1758) (§O) – čmelák zemní

Bombus lapidarius (Linnaeus, 1758) (§O) – čmelák skalní

Bombus pascuorum (Scopoli, 1793) (§O) – čmelák polní

Bombus hypnorum (Linnaeus, 1758) (§O) – čmelák rokytový

Bombus pratorum (Linnaeus, 1761) (§O) – čmelák luční

Dělnice těchto druhů jsme pozorovali na kvetoucích rostlinách. Vzhledem k charakteru prostředí a výměře zahrádkářské kolonie lze předpokládat, že všechny druhy zde také hnízdí. Jedná se o dosud běžné druhy kulturní otevřené krajiny včetně urbánních území, u posledních dvou druhů je však v posledních deseti letech pozorován pokles síly populací.

Mravenci (Hymenoptera, Formicidae)

Formica cunicularia Latreille, 1798 (§O) – mravenec stepní

Formica fusca Linnaeus, 1758 (§O) – mravenec otročící

Formica rufibarbis Fabricius, 1793 (§O) – mravenec trávníkový

Hojné druhy podrodu *Serviformica*, obývající nejrůznější habitaty včetně urbánních zón a ruderalních trávníků; v ČR patří k nejhojnějším druhům mravenců.

Druhy silně a kriticky ohrožené nebyly zjištěny.

Druhy ČS:

Polistes biglumis bimaculatus (Geofroy, 1758) – vosík žlutoskvrný [zranitelný]

Další významné druhy hmyzu:

Skupina B (Indikační skupiny)

Sřevlíkovití brouci (Coleoptera: Carabidae)

Carabus nemoralis nemoralis O. F. Müller, 1764 – sřevlík hajní

Carabus scheidleri Panzer, 1799 – sřevlík Scheidlerův

Carabus violaceus Linnaeus, 1758 – sřevlík fialový

Leistus ferrugineus (Linne, 1758) – vousáč rezavý

Notiophilus biguttatus (Fabricius, 1779) - vláhomil

Trechus quadristriatus (Schrank, 1781)

Anchomenus dorsalis (Pontoppidan, 1763) – sřevlíček ošlejšchový

Poecilus cupreus (Linnaeus, 1758) – sřevlíček měděný

Pterostichus melanarius (Illiger, 1798) - sřevlíček

Abax parallelepipedus (Piller & Mitterpacher, 1783) – čtvercoštitník černý

Calathus fuscipes (Goeze, 1777) - sřevlíček

Calathus melanocephalus (Linnaeus, 1758) – střevlíček černohlavý
Platynus assimilis (Paykull, 1790) - úzkohrdlec přizpůsobený
Amara eurynota (Panzer, 1796) – kvapník širohřbetý
Amara ovata (Fabricius, 1792) – kvapník vejčitý
Amara plebeja (Gyllenhal, 1810) - kvapník
Amara aenea (De Geer, 1774) – kvapník kovový
Anisodactylus signatus (Panzer, 1797) - nestejnočlenec
Molops elatus (Fabricius, 1801)
Panagaeus bipustulatus (Fabricius, 1775) - křížák
Ophonus azureus (Fabricius, 1775) - kvapník
Ophonus laticollis Mannerheim, 1825 - kvapník
Ophonus puncticeps Stephens, 1828 - kvapník
Ophonus rupicola (Sturm, 1818) - kvapník
Pseudophonus rufipes (De Geer, 1774) – kvapník plstnatý
Pseudoophonus griseus (Panzer, 1796) - kvapník
Harpalus affinis (Schrank, 1781) – kvapník modrý
Harpalus rubripes (Duftschmid, 1812) - kvapník
Harpalus rufipalpis Sturm, 1818 - kvapník

Mravenci (Hymenoptera: Formicidae)

Myrmica rubra (Linnaeus, 1758) – mravenec žahavý
Myrmica sabuleti Meinert, 1861 – mravenec
Myrmica schencki Viereck, 1903 – mravenec
Temnothorax affinis (Mayr, 1855) – mravenec
Temnothorax crassispinus (Karavaiev, 1926) – mravenec dlouhoostný
Tetramorium cf. *caespitum* (Linnaeus, 1758) – mravenec drnový
Dolichoderus quadripunctatus Linnaeus, 1771 – mravenec čtyřskvrnný
Camponotus fallax (Nylander, 1856) - mravenec
Camponotus ligniperdus Latreille, 1802 – mravenec dřevokaz
Formica cunicularia Latreille, 1798 – mravenec stepní
Formica fusca Linnaeus, 1758 – mravenec otročící
Formica rufibarbis Fabricius, 1793 – mravenec trávníkový
Lasius brunneus Latreille, 1798 – mravenec hnědý
Lasius emarginatus (Olivier, 1792) – mravenec domácí
Lasius flavus (Fabricius, 1781) – mravenec žlutý
Lasius fuliginosus (Latreille, 1798) – mravenec černolesklý
Lasius niger (Linnaeus, 1758) – mravenec obecný
Lasius platythorax Seifert, 1991 – mravenec zploštělý
Polyergus rufescens (Latreille, 1798) – mravenec otrokářský

Z uvedeného výčtu druhů vyplývá, že převládají běžnější až hojně druhy otevřené krajiny a okrajů světlých lesů (typická skladba větších zahrad a sadů). Na skladbu zdejší entomofauny má pozitivní vliv velké množství starých ovocných a dalších listnatých dřevin a velká rozrůzněost biotopů.

Celkem zde bylo zjištěno 29 druhů střevlíkovitých brouků, přičemž v ekologické kategorii R (reliktní druhy) nebyl zjištěn žádný druh, v kategorii A (adaptabilní druhy) bylo zjištěno 13 druhů a v kategorii E (eurytopní druhy) bylo zjištěno 16 druhů. Procentuální vzorec R 0 % – A 45 % – E 55 % ukazuje na poměrně cenné společenství s vysokým podílem adaptabilních druhů.

Zajímavé výsledky podává i rozbor zdejší myrmekofauny. Celkem zde bylo zjištěno 19 druhů mravenců, přičemž do ekologické kategorie R (reliktní druhy) nepatří žádný druh, do kategorie A (adaptabilní druhy) řadíme 13 druhů a do kategorie E (eurytopní druhy) řadíme zbylých šest druhů. Procentuální vzorec

R 0 % – A 68 % – E 32 %

také dokládá relativně pestré stanoviště s potenciálem k existenci a prosperitě významných a biologicky hodnotných druhů a jejich populací.

6. Zoologický průzkum obratlovců

Provedený zoologický průzkum v zájmovém území a jeho nejbližšího okolí, byl zaměřen na zjištění výskytu obratlovců, především však zvláště chráněných obratlovců dle prováděcí vyhlášky č. 395/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Při sledování byly zjištěny následující druhy obratlovců:

Obojživelníci:

Ropucha obecná – *Bufo bufo* – **ohrožený druh**

Ropucha zelená – *Bufo viridis* – **silně ohrožený druh**

Plazi:

Ještěrka obecná – *Lacerta agilis* – **silně ohrožený druh**

Ptáci:

Bažant obecný – *Phasianus colchicus*

Brhlík lesní – *Sitta europea*

Budníček menší – *Phylloscopus collybita*

Červenka obecná – *Erithacus rubecula*

Dlask tlustozobý – *Coccothraustes coccothraustes*

Drozd brávník – *Turdus viscivorus*

Drozd zpěvný – *Turdus philomelos*

Holub domácí – *Columba livia* f. *domestica*)

Holub hřivnáč – *Columba palumbus*

Hrdlička divoká – *Streptopelia turtur*

Hrdlička zahradní – *Streptopelia decaocto*

Jiříčka obecná – *Delichon urbica*

Kavka obecná – *Corvus monedula* – **silně ohrožený druh**

Konipas bílý – *Motacilla alba*

Konopka obecná – *Carduelis cannabina*

Kos černý – *Turdus merula*

Krahujec obecný – *Accipiter nisus* – **silně ohrožený druh**

Krutihlav obecný – *Jynx torquilla* – **silně ohrožený druh**

Kukačka obecná – *Cuculus canorus*

Pěnice hnědokřídla – *Sylvia communis*

Pěnice hnědokřídla – *Sylvia communis*

Lejsek šedý – *Muscicapa striata* – **ohrožený druh**

Pěnice černohlavá – *Sylvia atricapilla*

Pěnice hnědokřídla – *Sylvia communis*

Pěnice pokřovní – *Sylvia curruca*

Pěnkava obecná – *Fringilla coelebs*

Pěvuška modrá – *Prunella modularis*

Poštołka obecná – *Falco tinnunculus*
Puštík obecný – *Strix aluco*
Rehek domácí – *Phoenicurus ochruros*
Rehek zahradní – *Phoenicurus phoenicurus*
Rorýs obecný – *Apus apus* – **ohrožený druh**
Sedmihlásek hajní – *Hippolais icterina*
Sojka obecná – *Garrulus glandarius*
Stehlík obecný – *Carduelis carduelis*
Strakapoud jižní – *Dendrocopos syriacus* – **silně ohrožený druh**
Strakapoud velký – *Dendrocopos major*
Strnad obecný – *Emberiza citrinella*
Střízlík obecný – *Troglodytes troglodytes*
Sýkora babka – *Parus palustris*
Sýkora koňadra – *Parus major*
Sýkora modřinka – *Parus coeruleus*
Střízlík obecný – *Troglodytes troglodytes*
Špaček obecný – *Sturnus vulgaris*
Vlaštovka obecná – *Hirundo rustica* – **ohrožený druh**
Vrabc domácí – *Passer domesticus*
Vrabc polní – *Passer montanus*
Vrána šedá – *Corvus cornix*
Zvonek zelený – *Carduelis chloris*
Zvonohlík obecný – *Serinus serinus*
Žluna zelená – *Picus viridis*
Žluva hajní – *Oriolus oriolus* – **silně ohrožený druh**

Savci:

Bělozubka šedá – *Crocidura suaveolens*
Hraboš polní – *Microtus arvalis*
Ježek východní – *Erinaceus roumanicus*
Kočka domácí – *Felis sylvestris* f. *domestica*
Krtek obecný – *Talpa europaea*
Kuna skalní – *Martes foina*
Myšice lesní – *Apodemus flavicollis*
Norník rudý – *Clethrionomys (Myodes) glareolus*
Rejsek obecný – *Sorex araneus*
Veverka obecná – *Sciurus vulgaris* – **ohrožený druh**

V zájmovém území a v jeho nejbližším okolí bylo v roce 2013 zjištěno celkem 65 druhů obratlovců, z toho 2 druhy obojživelníků, 1 druh plaza, 52 druhů ptáků a 10 druhů savců.

7. Zjištěné zvláště chráněné druhy živočichů

Ze zvláště chráněných druhů obratlovců, dle přílohy III. prováděcí vyhlášky č. 395/1992 Sb., v platném znění, byly v zájmovém území zjištěn následující druhy živočichů, řazené touto legislativní normou do kategorií silně ohrožených a ohrožených druhů.

Silně ohrožené druhy

- Ropucha zelená – *Bufo viridis* – **silně ohrožený druh**
- Ještěrka obecná – *Lacerta agilis* – **silně ohrožený druh**
- Kavka obecná – *Corvus monedula* – **silně ohrožený druh**
- Krahujec obecný – *Accipiter nisus* – **silně ohrožený druh**
- Krutihlav obecný – *Jynx torquilla* – **silně ohrožený druh**
- Strakapoud jižní – *Dendrocopos syriacus* – **silně ohrožený druh**
- Žluva hajní – *Oriolus oriolus* – **silně ohrožený druh**

Ohrožené druhy

- Bombus hypnorum* (Linnaeus, 1758) – čmelák rokytový
- Bombus lapidarius* (Linnaeus, 1758) – čmelák skalní
- Bombus pascuorum* (Scopoli, 1793) – čmelák polní
- Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761) – čmelák luční
- Bombus terrestris* (Linnaeus, 1758) – čmelák zemní
- Carabus scheidleri* Panzer, 1799 – střevlík Scheidlerův
- Formica cunicularia* Latreille, 1798 – mravenec stepní
- Formica fusca* Linnaeus, 1758 – mravenec otročící
- Formica rufibarbis* Fabricius, 1793 – mravenec trávnickový
- Iphiclides podalirius* Linnaeus, 1758 - otakárek ovocný
- Lejsek šedý – *Muscicapa striata*
- Lucanus cervus* Linnaeus, 1758 – roháč obecný
- Papilio machaon* Linné, 1758 - otakárek fenyklový
- Ropucha obecná – *Bufo bufo*
- Rorýs obecný – *Apus apus*
- Veverka obecná – *Sciurus vulgaris*
- Vlaštovka obecná – *Hirundo rustica*

8. Závěr

V zájmovém území bylo zjištěno 24 druhů zvláště chráněných živočichů, z toho 7 silně ohrožených druhů a 17 v kategorii ohrožených druhů. Tento počet však není možné považovat za konečný a to především u skupiny bezobratlých druhů, protože entomologický průzkum byl zaměřen především na ochránářsky indikační skupiny střevlíkovitých brouků (čeleď Carabidae) a blanokřídých z čeledi mravencovití (Formicidae) a rodu čmelák (*Bombus*).

Všechny zde zjištěné zvláště chráněné druhy jsou na lokalitu vázány reprodukčně, s výjimkou kavky obecné (*Corvus monedula*), rorýsa obecného (*Apus apus*) a vlaštovky obecné (*Hirundo rustica*). Tyto druhy využívají lokalitu pouze potravně a jejich hnízdění je vzhledem k jejich biologii v zájmovém území buď nepravděpodobné, nebo je spíše vyloučeno.

U obou druhů obojživelníků nebylo rozmnožování přímo v zájmovém území prokázáno, nicméně není možné je v území, v některé z drobných vodních nádrží především antropogenního charakteru, vyloučit.

Závěrem je tedy možné konstatovat, že hodnocená plocha zahrádkářské kolonie Kraví Hora II. svým charakterem drobných členitých mikrohabitatů vhodným způsobem doplňuje plochu parku na západním svahu Kraví Hory. Pro řadu (nejen zvláště chráněných) druhů živočichů je území všech tří zahrádkářských kolonií ve spojení s přilehlým parkem v kontextu centra Brna naprosto zásadním jádrovým územím, buď z potravního, nebo reprodukčního hlediska, případně z obou těchto aspektů.

Za kolektiv autorů

Ing. Václav Prášek, Ph.D.